

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

з теми: «МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НА
РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ »

Виконав: здобувач вищої освіти
освітньої програми Соціальна допомога
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
денної форми здобуття вищої освіти
Бонцю Владислав Сергійович

Керівник:
Опалюк Т.Л., доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної роботи, декан

Рецензент:
Віннічук О.В., кандидат політичних наук,
доцент, завідувач кафедри політології та
філософії

Кам'янець-Подільський, 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	6
1.1. Поняття та функції соціального захисту населення.....	6
1.2. Нормативно-правове забезпечення системи соціального захисту в Україні.....	10
1.3. Основні суб'єкти права соціального захисту населення.....	15
Висновки до першого розділу.....	19
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	21
2.1. Система органів управління соціальним захистом на місцях.....	21
2.2. Види соціальних послуг та форми їх надання.....	25
2.3. Фінансування програм соціального захисту на регіональному рівні.....	29
Висновки до другого розділу.....	33
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ І ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ.....	35
3.1. Проблеми реалізації соціального захисту на регіональному рівні.....	35
3.2. Шляхи підвищення ефективності регіональних механізмів соціального захисту.....	40
Висновки до третього розділу.....	44
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах трансформації соціально-економічної системи України, зростання соціальної нерівності, демографічних викликів, внутрішньої міграції та впливу зовнішньополітичних чинників особливого значення набуває ефективне функціонування системи соціального захисту населення. З огляду на децентралізаційні процеси, які активно впроваджуються в Україні, саме регіональний рівень стає критично важливим у контексті реалізації державної соціальної політики.

Адміністративні регіони сучасної України суттєво відрізняються за соціально-економічними показниками, що обумовлює потребу в гнучких, адаптивних і цільових механізмах соціального захисту. Недостатній рівень інституційної спроможності на місцях, фрагментарність нормативно-правового забезпечення, а також обмежені фінансові ресурси створюють додаткові виклики для забезпечення належного рівня соціального забезпечення вразливих категорій населення.

Актуальність теми зумовлена також необхідністю наукового осмислення та практичного вдосконалення існуючих механізмів реалізації соціального захисту на регіональному рівні, пошуку нових форм і методів їх оптимізації, врахування регіональної специфіки тощо. У контексті сучасних реформ та зростаючого запиту суспільства на соціальну справедливість і підтримку, впровадження ефективних регіональних механізмів соціального захисту є не лише теоретично значущою, а й практично необхідною умовою сталого розвитку суспільства.

Таким чином, дослідження теми *«Механізми реалізації соціального захисту на регіональному рівні»* є актуальною з огляду на потребу в підвищенні ефективності управління соціальною сферою, забезпечення адресності, доступності та якості соціальних послуг для населення.

У сфері дослідження механізмів реалізації соціального захисту на регіональному рівні в Україні працюють кілька вітчизняних науковців. Серед них відмітимо: В. В. Лаврухін, В. О. Меленюк, Р. Є Демчак, І. М. Гринчишин,

К. М. Бліщук, Н. О. Шевченко, Б. В. Носулько, Ю. Ліснєвська, М. Г. Олієвська, Ю. В. Сотнікова, І. В. Рудкевич та інші.

Об'єктом дослідження є система соціального захисту населення в межах окремого регіону, зокрема її організаційні, правові, економічні та управлінські складові, що забезпечують реалізацію соціальних гарантій і послуг для різних категорій громадян.

Предметом дослідження є: сукупність механізмів, інструментів, методів і підходів, за допомогою яких реалізується соціальна політика та забезпечується соціальний захист населення в окремому регіоні.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад, аналіз практики функціонування та пропозиції щодо удосконалення механізмів реалізації соціального захисту населення на рівні регіону з урахуванням сучасних соціально-економічних умов.

Необхідно з'ясувати наступні **завдання**:

1. Розкрити поняття та нормативно-правове забезпечення системи соціального захисту в Україні;
2. Дослідити систему органів управління соціальним захистом на місцях;
3. Проаналізувати види та форми надання соціальних послуг;
4. З'ясувати проблеми реалізації соціального захисту на регіональному рівні;
5. Сформулювати пропозиції щодо підвищення ефективності регіональних механізмів соціального захисту.

Методи дослідження. Для дослідження проблеми доцільно застосувати наступні наукові методи. *Аналіз та синтез* використано для розгляду сутності соціального захисту, його структурних елементів та функціонування механізмів реалізації на різних рівнях. *Індукція і дедукція* застосовано для формування загальних висновків на основі вивчення конкретних регіональних практик та навпаки. *Порівняльний аналіз* - для зіставлення підходів до реалізації соціального захисту в різних регіонах або країнах. Метод *системного підходу* було використано для дослідження соціального захисту як цілісної системи із

взаємозалежними елементами. *Статистичний аналіз* було застосовано для обробки і тлумачення кількісних даних щодо рівня охоплення соціальними послугами, витрат, результативності тощо.

Наукова новизна отриманих результатів. *Запропоновано* практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів взаємодії між державними та місцевими органами влади у сфері соціального захисту, зокрема шляхом впровадження цифрових інструментів управління соціальними послугами. *Проведено порівняльний аналіз* механізмів реалізації соціального захисту в різних регіонах України з метою виявлення кращих практик і можливостей їх масштабування. *Уточнено понятійний апарат* соціального захисту, зокрема запропоновано визначення механізму його реалізації на регіональному рівні як сукупності інституційних, правових, фінансово-економічних та організаційно-управлінських інструментів, спрямованих на забезпечення соціальних гарантій населенню в межах конкретної територіальної одиниці.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх безпосереднього застосування в процесі вдосконалення механізмів реалізації соціального захисту на регіональному рівні. Запропоновані підходи можуть бути використані органами місцевого самоврядування та державної влади для розробки та впровадження ефективних програм соціального захисту з урахуванням специфіки регіону. Також у діяльності соціальних установ та служб для підвищення адресності, своєчасності та результативності надання соціальної допомоги населенню. Для розробки нормативно-правових актів і управлінських рішень, спрямованих на покращення координації між різними суб'єктами системи соціального захисту.

Апробація результатів дослідження. Участь у X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі» (18 лютого 2025 року); Всеукраїнській науково-практичній інтернет конференції «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (11 квітня 2025 року). Опубліковано статтю у співавторстві із науковим керівником. Механізми реалізації соціально-

психологічного захисту. Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, 18 лютого 2025 р. / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2025. С.59-62

Структура роботи. Дослідження включає у собі вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел, який містить 53 позиції.

ВИСНОВКИ

На підставі здійсненого наукового дослідження теми «Механізми реалізації соціального захисту на регіональному рівні» було сформульовано наступні висновки:

1. Розкрито поняття «соціальний захист», який охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення гідного рівня життя громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах. Це включає соціальну допомогу, пенсійне забезпечення, страхування, підтримку осіб з інвалідністю, малозабезпечених, безробітних та інших вразливих груп населення. Система соціального захисту України є багаторівневою і включає як державні, так і недержавні інституції, які забезпечують реалізацію прав громадян на соціальне забезпечення відповідно до Конституції України.

Нормативно-правове забезпечення соціального захисту базується на Конституції України, яка гарантує право кожного громадянина на соціальний захист, а також на законах України, таких як: Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», Закон України «Про пенсійне забезпечення», Кодекс законів про працю України та інші. У контексті реформ та євроінтеграції система соціального захисту України потребує подальшої модернізації, підвищення ефективності управління соціальними ресурсами та забезпечення прозорості розподілу соціальної допомоги.

2. Досліджено систему органів управління соціальним захистом та встановлено, що ця система є важливою складовою реалізації державної соціальної політики на регіональному рівні. Основними органами, що забезпечують виконання функцій у цій сфері, є місцеві управління соціального захисту населення, центри надання адміністративних послуг, територіальні громади та соціальні служби. Система управління на місцях має децентралізований характер, що дозволяє ефективніше реагувати на потреби населення з урахуванням регіональних особливостей. Водночас виявлено низку

проблем: нестача фінансування, кадрові труднощі, недостатній рівень цифровізації процесів, що впливає на оперативність та якість надання соціальних послуг. Реформа децентралізації, яка триває в Україні, надала громадам більше повноважень у сфері соціального захисту, однак потребує подальшого нормативного, кадрового та технічного забезпечення. Для підвищення ефективності цієї системи на місцях необхідно посилити міжвідомчу координацію, удосконалити механізми фінансування, запровадити сучасні інформаційні системи та підвищувати кваліфікацію працівників соціальної сфери.

3. Проаналізовано види та форми надання соціальних послуг, що відіграють ключову роль у забезпеченні базових прав та потреб людини, особливо вразливих верств населення - людей похилого віку, осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, бездомних, постраждалих від насильства тощо. Види соціальних послуг є різноманітними та охоплюють: соціально-побутові, соціально-медичні, соціально-психологічні, соціально-педагогічні, правові, соціально-економічні. Форми надання соціальних послуг також є різноманітними: інституційна, неінституційна, електронна, індивідуальна та групова. Це дозволяє адаптувати допомогу до конкретних умов і потреб клієнтів. Ефективне надання послуг потребує міжсекторальної взаємодії, кваліфікованих кадрів, належного фінансування та системного підходу до оцінки потреб отримувачів послуг. Важливим є дотримання принципів соціальної справедливості, доступності, конфіденційності, добровільності та індивідуального підходу при наданні соціальних послуг.

4. З'ясовано, що проблеми реалізації соціального захисту на регіональному рівні є складними та багатогранними. Серед основних труднощів є: недостатнє фінансування з державного бюджету, нерівномірний розподіл ресурсів між регіонами, низький рівень кадрового забезпечення в органах соціального захисту, а також слабка координація між центральною владою та місцевими органами самоврядування. Додатковим викликом є відсутність сучасних електронних систем обліку та надання соціальних послуг,

що ускладнює доступ громадян до допомоги. Крім того, соціальна політика часто не враховує специфіку окремих регіонів, що призводить до неефективності програм підтримки. Рівень поінформованості населення про наявні соціальні гарантії також залишається низьким, що ускладнює їх реалізацію. Для поліпшення ситуації необхідно посилити фінансову та організаційну автономію місцевих органів влади, удосконалити нормативно-правову базу, впровадити електронні сервіси, а також розвивати партнерство з громадськими організаціями. Комплексний підхід до реформування системи соціального захисту сприятиме підвищенню її ефективності та адресності.

5. Сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності регіональних механізмів соціального захисту. Запропоновано посилити фінансову спроможність регіонів шляхом справедливого перерозподілу бюджетних ресурсів та впровадження механізмів фінансової підтримки для малозабезпечених територіальних громад. Створити єдину цифрову платформу для обліку, обробки запитів та моніторингу надання соціальних послуг на місцевому рівні. Забезпечити професійну підготовку кадрів, зокрема соціальних працівників, шляхом постійного підвищення кваліфікації та впровадження сучасних підходів до роботи з населенням. Розвивати партнерство з громадськими організаціями, які можуть ефективно доповнювати функції державних інституцій у сфері соціального захисту. Удосконалити механізми оцінки потреб населення для забезпечення адресності соціальної допомоги та зменшення кількості зловживань. Запровадити регулярний аудит і громадський контроль за діяльністю соціальних установ для підвищення прозорості та підзвітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андронік О. Л, Макогін О. І. Нормативно-правове забезпечення системи соціального захисту в Україні. URL: https://www.researchgate.net/publication/376095529_NORMATIVNO-PRAVOVE_ZABEZPECENNA_SISTEMI_SOCIALNOGO_ZAHISTU_V_UKRAINI (дата звернення: 27.04.2025).
2. Белова Н. М, Семенишена Н. В. Суть, основні напрями та функції соціального захисту населення. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Економічні науки*. 2021. Випуск 34. С. 92-107.
3. Бичков С. І. Сучасна система соціального захисту в Україні. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=377> (дата звернення: 06.05.2025).
4. Бліщук К. М. Реалізація політики соціального захисту на регіональному рівні. *Економічний простір*. 2023. № 186. С. 119-123.
5. Бондар М. І., Цятковська О. В., Чемодурова Є. Є. Соціальне забезпечення в територіальних громадах. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved> (дата звернення: 03.05.2025).
6. Бориченко К. В. Право на соціальний захист у системі прав людини. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34102/1/ПРАВО%20НА%20СОЦІАЛЬНИЙ%20ЗАХИСТ%20У%20СИСТЕМІ%20ПРАВ%20ЛЮДИНИ.pdf> (дата звернення: 30.04.2025).
7. Бортник С. М., Севідова І. О. Забезпечення організаційно-правових умов фінансування соціальної сфери України. *Право і безпека*. 2023. № 3 (90). С. 9-20.
8. Британська Н. Н. Соціальний захист населення як складова соціальної політики держави. URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/23387/1/59-60.pdf>

(дата

звернення: 26.04.2025).

9. Вапнярчук Н. М. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції України: сьогодення. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. С. 135-139.
10. Види соціальних послуг та форми їх надання. URL: <https://oda.carpathia.gov.ua/informaciyna-posluga/vydy-socialnyh-poslug-ta-formy-yih-nadannya> (дата звернення: 03.05.2025).
11. Волківська А. М., Аксьонова О. В. Соціальна політика: формування, оцінка ефективності, аудит. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.6.11> (дата звернення: 06.05.2025).
12. Гаврилюк В. О. Теоретико-правові основи сутності соціального захисту публічної служби в Україні. *Трудове право; право соціального забезпечення. Правові новели*. 2024. № 23. С. 66-71.
13. Гнибіденко І. Ф., Орлатий М. К., Кравченко М. В., Сич Н. А. Управління соціальним захистом населення. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved> (дата звернення: 30.04.2025).
14. Голосніченко І. П., Голосніченко Д. І., Денчук Р. О. Розвиток місцевого самоврядування та його роль в управлінні комунальною власністю. URL: <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2012/1/24.pdf> (дата звернення: 01.05.2025).
15. Голубенко Т. О. Нормативно-правове забезпечення соціально-правового захисту людей похилого віку України як передумова здійснення патронажної роботи: теоретичні аспекти. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/38034/1/НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ%20ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.pdf> (дата звернення: 27.04.2025).
16. Гринчишин І. М. Напрями підвищення ефективності використання бюджетних коштів на соціальний захист в Україні: регіональний і

- локальний виміри. URL: https://re.gov.ua/re201804/re201804_094_HrynychshynIM.pdf (дата звернення: 06.05.2025).
17. Демчак Р. Є. Вдосконалення соціального захисту населення як об'єкту державного управління в Україні: методологічні підходи. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=414> (дата звернення: 06.05.2025).
18. Дем'янчук О. І, Борконюк О. О. Фінансове забезпечення соціальної сфери України. URL: <http://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit25-04-006> (дата звернення: 03.05.2025).
19. Деніга О. П Місце держави серед інших суб'єктів права соціального забезпечення. *Трудове право; право соціального забезпечення. Юридична наука*. 2020. № 6 (108). С. 305-313.
20. Дудченко Н. В. Теоретичні аспекти підвищення ефективності системи соціального захисту в Україні. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/4_2017_ukr/10.pdf (дата звернення: 06.05.2025).
21. Закриницька В. О. Управління соціальним захистом на недержавному рівні (приклад США). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «ПРАВО»*. 2016. Випуск 22. С. 104-107.
22. Казанчан А. А. Соціальне обслуговування як вид соціального забезпечення громадян України. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/759/Соц.%20обслуговування%20як%20вид%20соц.%20заб-ня%20гр-н%20України.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 02.05.2025).
23. Колосовська І. Публічна управлінська практика імплементації соціальних пріоритетів в Україні. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiu_IC_tI- (дата звернення: 06.05.2025).

24. Колосок А. Соціальний захист та соціальне забезпечення населення в умовах карантину: теоретичний аспект. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Економіка та управління підприємствами*. 2020. № 2. С. 64-71.
25. Коновалова М. В. Управління системою соціального захисту: світові тренди та українські реалії. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/34.pdf (дата звернення: 30.04.2025).
26. Кропивницький М. О. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту населення в Україні в контексті адміністративно-правової політики України. *Київський часопис права*. 2024. № 2. С. 167-175.
27. Кропивницький М. О. Про поняття джерел фінансування соціального забезпечення. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5709/vnulpurn20168509.pdf> (дата звернення: 03.05.2025).
28. Лаврухін В. В. Державне управління у сфері соціального захисту населення: теоретичні аспекти. *Механізми публічного управління*. 2019. № 1-2 (15-16) січень-лютий. С. 66-72.
29. Ліснєвська Ю. Розвиток механізмів реалізації соціального захисту населення на державному рівні. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. «Публічне управління та адміністрування»*. 2021. № 1 (1). С. 11-14.
30. Лукашикевич В. Соціальний захист населення України в сучасних умовах: економічні засади. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26511/lukashchykevych.pdf> (дата звернення: 26.04.2025).
31. Малярчук Н. Г. Організація надання соціальних послуг особам з інвалідністю територіальними центрами соціального обслуговування в Україні. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved> (дата звернення: 02.05.2025).

- 32.Меленюк В. О. Вдосконалення механізмів державного регулювання соціального розвитку України. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2009/32.pdf (дата звернення: 06.05.2025).
- 33.Миськів Г. В., Чапляк Н. І., Григоришин Н. О. Фінансування соціальної сфери в умовах децентралізації та змін. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2581/1/2018-2-11.pdf> (дата звернення: 03.05.2025).
- 34.Москаленко В. В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b7383f3-3a98-4e59-9dfe-642be43d96ee/content> (дата звернення: 26.04.2025).
- 35.Москаленко О. В. Європейські стандарти обов'язкового соціального страхування. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2013/04/Moskalenko.pdf> (дата звернення: 02.05.2025).
- 36.Олієвська М. Г. Фінансування системи соціального захисту населення в контексті відтворення людського капіталу. *Бізнес та інтелектуальний капітал. Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 225-229.
- 37.Право соціального захисту: навч. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань. Г. І. Чанишева, І. В. Лагутіна, К. В. Бориченко [та ін.]; за заг. ред. Г. І. Чанишевої; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс. 2024. 202 с.
- 38.Проценко О. В. Нормативно-правове забезпечення системи соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей уразливих категорій населення. *Державне будівництво*. 2019. № 1. С. 1-9.
- 39.Рудкевич І. В. Напрями вдосконалення державних механізмів соціального захисту населення. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2011/25.pdf (дата звернення: 06.05.2025).

40. Сотнікова Ю. В. Класифікація видів та форм соціального захисту в Україні. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/25495/1/Сотнікова%20-тези.pdf> (дата звернення: 02.05.2025).
41. Соціальне забезпечення в Україні: навч. Посібник. Кол. авторів; за ред. А. Я. Кузнєцової, З. Е. Скринник, Л. К. Семів. Львів: Університет банківської справи. 2021. 547 с.
42. Суб'єкти, об'єкт та зміст правовідносин у сфері соціального забезпечення. URL: https://studies.in.ua/soc_zabezp/1581-subyekti-obyekt-ta-zmst-pravovdnosin-u-sfer-socalnogo-zabezpechennya.html (дата звернення: 28.04. 2025).
43. Суб'єкти, які забезпечують реалізацію права на соціальне забезпечення. URL: <https://studfile.net/preview/9314665/page:14/>. (дата звернення: 28.04. 2025).
44. Тимофєєва М. І. Сутність соціального захисту населення. URL: https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/15842/1/Тимофєєва_Xарків.pdf (дата звернення: 26.04.2025).
45. Умаєв Б. Б. Соціальні пільги як один із додаткових заходів соціального захисту військовослужбовців та працівників Служби безпеки України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Випуск 85. Час. 2. С. 127-131.
46. Філіпчук В. Р. Соціальний захист населення: зміст категорії та відповідність викликам глобалізації. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/24.pdf (дата звернення: 26.04.2025).
47. Флорескул Н. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2009/02/6.pdf> (дата звернення: 26.04.2025).

48. Чижев Д. А. Нормативно-правове забезпечення права на соціальний захист учасників АТО та членів їх сімей. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5818/vnulpurn201684529.pdf> (дата звернення: 27.04.2025).
49. Шевердіна В. Правова основа соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей за законодавством України: сучасний стан. *Право та інноваційне суспільство*. 2024. № 1 (22). С. 32-38.
50. Шевченко Н. О. Соціальний захист населення. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved> (дата звернення: 01.05.2025).
51. Шевченко Н. О., Носулько Б. В. Соціальний захист населення в умовах реформування місцевого самоврядування. *Соціальний захист населення в умовах реформування місцевого самоврядування*. 2019. № 5. С. 622-644.
52. Яблочников С. Л., Євась Т. В., Жукова О. А. Стан та проблеми фінансового забезпечення соціальної сфери України. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5172> (дата звернення: 03.05.2025).
53. Яковлєва Г. О. До проблеми визначення поняття «суб'єкт права соціального забезпечення». URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Yakovleva18.pdf> (дата звернення: 28.04.2025).